

Aštunto dešimtmečio pabaigoje džiazos kritikams ir istorikams buvo neramus metas. Jau nuo dešimtmečio pradžios scenoje dominavo tie patys muzikantai, daug metų nesuiformavo joks naujas džiazos stilius. Elektrinis džiazas arba džiazrokas, kurį išpopuliarino 60-ųjų pabaigos Miles'o Davis'o albumai "In A Silent Way" ir "Bitches Brew" įvedė į džiazą Olimpą būrį naujų atlikėjų. Bet praėjo visas dešimtmetis, o jie tebedominavo kasmetiniuose žurnalo "Down Beat" kritikų ir skaitytojų apklausoje.

Pagal J.E. Berend't'o ir T. Collier'o knygose aprašytas džiazos vystymosi schemas, kas 10, ar net kas 5 metus atsiranda naujas, dažnai revoliucinis stilius. Tokius naujus stilius praeityje sukurdavo nauji džiazos "pranašai" arba jau pripažinti "grandai", o paskui juos sekdamo dauguma to meto atlikėjų. 8-o dešimtmečio pabaigoje nei tokio naujo stiliaus, nei net jo užuomazgų nebuvo. Tai labai neramino kritikus, nes tokio ilgo ir gilaus "štilio" džiazos istorija iki tol nežinojo.

Naujo stiliaus atsiradimo poreikis buvo toks gilus, kad vienu metu buvo net bandoma atspėti naujoves iš analogijos su roko ir pop muzika. Taip 70-ųjų pabaigoje džiazos žurnalų puslapiuose sumirgėjo efektingas terminas Punk Jazz. Tačiau, džiazos mėgėjai neigiamai reagavo į žodelį "punk", o pankiškaip publikai visiškai nekėlė susižavėjimo ryšys su, jų nuomone, atgyvenusiu ir atstovaujančiu establišmentą džiazą. Iš tikrųjų, tokios muzikos, kurioj būtų bandoma primityvų trijų akordų pankroką jungti su džiazą elementais – sudėtingesnėm dermėm, imantresnėmis aranžuotėmis ar tiesiog įdomesne improvizacija, nebuvo daug. Tokiu terminu bandyta vadinti legendinio Art Ensemble of Chicago trimitininko Lester Bowie brolio trombonisto Joe Bowie kolektyvo Defunkt ir kelių jiems artimų New York'o grupių muzikavimą. Taigi, ar patys kritikai susigėdo, ar paveikė neigiama publikos reakcija, bet bandymas sujungti nesujungiama žlugo ir toks stiliaus pavadinimas neprijėjo.

Bet problema liko. Reikėjo pripažinti, kad džiazas mirė ir, greičiausiai, niekada nebeprisikels arba sukurti kažkokį aiškų ir logiškai pagrįstą paaiškinimą, kodėl susidarė tokia nepavydėtina padėtis. Išėjus buvo rasta pasinaudojus vadinama "post moderno" teorija. Pagal šią teoriją, kiekvienas menas, po aktyvios modernizmo fazės, kurios metu išbandomi visi įmanomi ir neįmanomi avangardinio meno kūrimo būdai, pereina į porevoliucinį "post moderno" etapą. Pagrindinė šios būsenos charakteristika yra tai, kad nebeegzistuoja jokie draudimai, jokios taisyklės, kad menininkas yra laisvas daryti viską taip, kaip jam tai atrodo geriausia. Ši teorija, nors ir palaidoja tokią reikalingą kiekvienam "tikram kūrėjui" būtinybę kovoti su pasenusiais autoritetais, yra gana optimistinė ta prasme, kad prognozuoja didžiulį kūrybinės energijos protrūkį. Juk nėra likę jokių suvaržymų! Turėtų tiesiog pasipilti šėdevių lietus. Blogiausias "post moderno" fazės bruožas - negalimybė sukurti jokių naujų stilių. Kūrėjas pasmerkiamas begaliniam tų pačių, jau seniai surastų ir daug kartų naudotų elementų deliojimui.

"Post moderno" epochos džiaze paskelbimas nuramino publiką. Geriau pripažinti, kad džiazas egzistuoja kažkokioje kitokioje, nors ir nelabai daugumai gerbėjų suvokiamoj formoj, nei sutikti, kad jis išvis nustojo vystytis. Bet ilgainiui scenoje visgi atsirado keli tikrai nauji stiliai, kad ir liūdnai pagarsėjęs Acid Jazz'as. O "post moderno" teorija to niekaip nenumatė. Taigi, klausimas ar džiazas dar vystosi, ar jau nebe, vis dėlto reikalauja atsakymo. Ir, kaip keistai neatrodytų, į jį nėra labai sunku atsakyti. Pakanka atmesti seną blogą įprotį matyti ir vertinti reiškinius viename matavime. Jei tik mes sutiktume su paprastu spėjimu, kad džiazas, kaip muzikos žanras, vystėsi ne tik naudodamas savo vidinius resursus, bet ir pakeliui kurdamas sintetinius, mišrius stilius su kitais jam artimais (bliuzas, rokas) ir tolimais (egzotiški folklorai) žanrais, pamatysime kitą, žymiai aiškesnį vaizdą. Akivaizdu, kad imanentinio, t.y. kylančio iš jo prigimties, vystymosi resursai jau išnaudoti. Išgyvenęs nerūpestingą vaikystę New Orleane, svaigią jaunystę svingo šokių aikštelėse, be-bop'inius brandos amžiaus ieškojimus ir autodestrukciją 60-ųjų verpete, džiazas pasibaigė. Bet jo kombinavimo su kitais muzikos žanrais galimybės yra praktiškai beribės, jos nebus išnaudotos tol, kol gims tie nauji žanrai.

Tenka pripažinti, kad visa naujausia, po Free Jazz revoliucijos vykusį džiazą istorija nėra tokia įspūdinga, kaip ankstesnė, kai džiazas įnirtingai ieškojo vis naujų ir naujų saviraiškos formų, kai beveik kas dešimtmetį atsirasdavo naujas stilius, neretai visiškai priešingas prieš jį buvusiam. Paskutiniai trys dešimtmečiai - tai iš tikrųjų "post modernas" ta prasme, kad per juos buvo išbandyti visi įmanomi džiazos nuosavų stilių ir jų, bei kitų žanrų elementų deriniai visomis įmanomomis kombinacijomis ir proporcijomis. Vieni jų buvo labiau vykę, kiti mažiau. Iš tikrųjų genialios muzikos, tokios kaip kūrė geriausiais metais Lois Armstrong'as, Charlie Parker'is, Duke Ellington'as, John Coltrane ar Miles Davis sugrota nebuvo. Bet džiazas gyveno ir jo dėka šių dešimtmečių muzikos pasaulis buvo ne toks pilkas ir nuobodus, kaip kad likus tik su senom plokštelėm ir kompiuteriais programuota muzika.

"In A Silent Way" ir "Bitches Brew" kartos muzikantų soliniai projektai labai greitai stilistiniu požiūriu radikaliai išsiskyrė ir tik nedaugeliui tiko privaloma džiazroko etiketė. Visi roko ir džiazą jungimo būdai buvo per kelis metus išbandyti. Džiazmenai ėmė dairytis kitų, egzotiškesnių įkvėpimo šaltinių. Greitai rokas liko tik vienu iš daugelio žanrų, kuriuos džiazmenai naudojo muzikos pagyvinimui. Tuo metu jis vis dar buvo labai populiarus ir skubėti keisti tokį gerą "prekybinį ženklą" nebuvo jokio reikalo. Bet skirtumai tarp Weather Report, Return To Forever, Mahavishnu Orchestra ir kitų grupių atliekamos muzikos didėjo. Tam, kad išvengtų jau akivaizdaus neatitikimo terminui Rock Jazz, kritikai vis dažniau naudojo pavadinimą Fusion Jazz arba tiesiog Fusion (lydinys, mišinys). Taip visas aštuntas dešimtmetis įėjo į džiazą istoriją kaip Fusion stiliaus dešimtmetis. Šis terminas, nors ir aprėpė visą tuo metu atliekamų žanrų junginių įvairovę, neperteikė jokios informacijos apie tai, kokie elementai jungiami. Fusion vadino ir elektriniais instrumentais roko ritmu atliekamą džiazą, ir flamenko gitarų ar sitaro muzikavimą su džiazą ritmo sekcija.

Tačiau rokas per 8-ą dešimtmetį palaipsniui prarado didžiąją dalį gerbėjų, ypač kai atsirado disko muzika ir pasaulį užvaldė diskotekų karštinė. Drauge su roku, populiarumo neteko ir džiazrokas. Jei dešimtmečio pradžioje džiazrokiniai albumai pasiduodavo beveik taip pat gerai, kaip pop muzikos įrašai, tai jo pabaigoje fusion ir panašios muzikos komercinis potencialas labai sumažėjo. Džiazmenams teko rinktis - ar dar labiau "lengvinti" repertuarą, ar atsisakyti pretenzijų į populiarumą ir leistis į kūrybinius ieškojimus. Simboliškai šią situaciją atspindėjo 1981 metų Chick Corea albumas "Trio Music". Atsitraukdamas nuo ilgai puoselėtos ir nepaprastai sėkmingos elektrinio bei elektroninio pianisto karjeros, Corea netikėtai sugrįžo prie fortepijoninio trio formato. Į grupę jis pakvietė kontrabosininką Miroslav Vitous ir būgnininką Roy Haynes - ritmo sekcija, su kuria prieš 13 metų įrašė pirmąjį kritikos bei publikos pastebėtą albumą "Now He Sings, Now He Sobs". Savotiškas persikėlimas į išėjus tašką nebuvo beatodairišku dešimtmečio veiklos neigimu. Nors akustinio trio muzika neturėjo nieko bendra su jį išgarsinusiu Lotynų Amerikos ir Ispanijos koloritu nuspalvintu fusion, grupę pavadinta Chick Corea & Return To Forever. Vienoje dvigubo albumo plokštelėje buvo įrašytos laisvos improvizacijos, kurių pianistas negrojo nuo aštunto dešimtmečio pradžios avangardinio projekto Circle ir ECM solinių improvizacijų laikų, antroje - elegantiškos ryškiausio bopo kompozitoriaus ir pianisto Tholoneous Monk'o kūrinių interpretacijos. Skirtingų stilių kūrinių sugretinimas atspindėjo Chick Corea kūrybinius interesus, nebetelpančius siauruose fusion rėmuose ir galimas jo ateities

darbų kryptis. Panašią dilemą sprendė ir kiti, septintame dešimtmetyje iškilę ir per džiazroką įsitvirtinę, "viduriniosios" kartos džiazro muzikantai, susidūrę su fusion ribotumu ir publikos dėmesio šiam stiliui sumažėjimu.

Natūralia reakcija į elektrifikuoto džiazroko krizę buvo grįžimas prie akustinės muzikos. Pirmieji akustiniai buvusių džiazroko žvaigždžių įrašai pasirodė jau aštunto dešimtmečio pabaigoje. 1976 metų Newport Jazz festivaliui sukviesti 1965 metų sudėties Miles Davis'o kvinteto nariai (Herbie Hancock - fortepijonas, Ron Carter - kontrabosas, Tony Williams - mušamieji, Wayne Shorter - saksofonas) ir, vietoj paties Miles'o, trimitininkas Freddie Hubbard netrukus įrašė istorinį albumą "**V.S.O.P.: The Quintet**". Net nedžiažinės publikos pripažinimo pelnę fantastiško grožio Keith Jarrett'o fortepijoninių improvizacijų įrašai ("Facing You", "Solo Concerts", "Koln Concerts"). Labai reikšmingais tapo Chick Corea akustiniai duetai su vibrafonistu Gary Burtonu ("Crystal Silence") ir Herbie Hancock'u ("Evening With Corea & Hancock"). Visuotinį susižavėjimą sukėlė gitaros virtuozų Al Di Meola, John McLaughlin ir Paco De Lucia flamenko akrobatika ("Friday Night In San Francisco"). Šie puikūs albumai buvo svarbūs ne vien tuo, kad tapo vienais sėkmingiausių komerciniu požiūriu per visą džiazro istoriją, bet ir tuo, kad sugrąžino džiazui publikos dėmesį. Jie įkvėpė nusivylusius džiazro fanus ir pritraukė naujų, jaunesnių klausytojų. Džiazro raidai šie albumai tapo istoriniais dar ir dėl to, kad sugrąžino džiazmenų pasitikėjimą savo jėgomis. Jie suprato, kad galima nesilaikyti vienos stilistinės krypties, o keisti ar kombinuoti jas, priklausomai nuo kūrybinių sumanymų ar rinkos reikalavimų. Nuo to laiko džiazro elito muzikantus neįmanoma susieti su vienu stiliumi. Dauguma džiazro žvaigždžių lengvai juos kaitalioja, išleidami tai avangardinį, tai tradiciškesnį albumą ar net klasikinės muzikos įrašą, kaip **Wynton Marsalis'o** "Concertos For Trumpet" ar "Classic Wynton". Džiazmenai taip pat gana aktyviai reiškiasi ir gimininguose džiazui žanruose - dažniausiai įvairiose World music ir New Age atmainose. Dauguma jų, dėl suprantamų finansinių priežasčių, mielai sutinka padėti pop atlikėjams. Dalyvaujant džiazro muzikantams, išleista puikių pop albumų, tokių kaip Sting'o "Dream Of Blue Turtles" ir "...Nothing Like the Sun" ar Joni Mitchell "Hejira".

Nuo 8-o dešimtmečio pabaigos / 9-o dešimtmečio pradžios situacija džiazze pasikeitė. Džiazrokas buvo paskutiniu vienvaldžiai dominuojančiu stiliumi. Skirtingai nei ankstesniais dešimtmečiais, neliko madingų, akivaizdžiai išsiskiriančių iš kitų, stilių-lyderių. Vietoj jų vienu metu sėkmingai egzistuoja labai skirtingi stiliai - nuo Dixieland'o iki Free. Visą platų XX amžiaus pabaigos džiazro muzikos spektrą galima gana sąlygiškai suskirstyti į tris grupes - tradicinius stilius, avangardą ir pop džiazą.

Tradiciniai paprastai vadinami senieji, ikibopiniai džiazro stiliai. Iš šių dienų istorinės perspektyvos, vėlesni, anksčiau vadinti moderniais, stiliai taip pat priskirtini prie džiazro tradicijos. Priklausomai nuo interpretacijos, visų tradicinių stilių atlikimo būdai skirstomi į klasikinius ir neoklasikinius.

Nuo šeštojo dešimtmečio džiazro avangardu įprasta vadinti harmonija ir ritmu nevaržomą laisvą improvizaciją. Tačiau nemažiau progresyvūs yra eksperimentai su įvairiomis originaliomis, dažnai net labai sudėtingomis, muzikinėmis idėjomis. M-Base, Harmolodic Funk, džiazro junginius su akademine muzika bei kitus novatoriškus eksperimentus galima vadinti "konceptualių" avangardu.

Po modernistų ir avangardistų perdėto džiazro meniškumo sureikšminimo, prisiminta sena tradicija groti populiarių dainų instrumentines versijas ir, apamai, kurti lengvą, saikingomis improvizacijomis paskanintą instrumentinę muziką. Taip džiazmenų atliekamai pramoginei muzikai prigijo pavadinimas Contemporary Jazz ("contemporary" - šiuolaikinis) arba, paprasčiau, pop džiazas. Ypatingai išpopuliarėjo rami, bet super profesionaliai sugrota ir efektingai įrašyta pop džiazro atmaina Smooth Jazz ("smooth" - ramus). Kiek temperamentiškesnės gražios melodijos, ypač atliekamos virtuoziško solisto sodrių šiuolaikinių elektroninių instrumentuotųjų fone vadinamos tiesiog Instrumental Pop (instrumentinė pop muzika). Dar ritmiškesniam, "sudžiažintam" R&B apibūdinti pritaikytas senas Soul Jazz terminas. Diskotekose skambantis Acid Jazz - tai įvairių džiazro elementų junginiai su kompiuteriniais šokių muzikos ritmais, pagyvinti DJ'jų plokštelių grojimo efektais, repavimu ("rap" - afroamerikiečių rečitatyvas) ir kitų įrašų semplais ("sample" - fragmentas, mėginys). Neabejotina renesansą pergyvena ir Lotynų Amerikos muzikos džiazinė atmaina, nuo seno vadinama Latin Jazz.

Tiriamas džiazro populiarumo padidėjimas paskutiniiais praėjusio amžiaus dešimtmečiais - tai, visų pirma, pop džiazro sėkmė. Nereikia pamiršti, kad pop džiazro stiliai kuriami ir atliekami pagrindu komerciniais paskatais ir tik su didesniu ar mažesniu išlygom gali būti priskirti džiazui. Gana sėkmingai aptariamam laikotarpiu vystėsi neseniai atsiradę, bet jau susiformavę, savarankiški ir labai artimi džiazui muzikos žanrai - New Age ir World Music. Greta išvardintų tradicinių, avangardinių ir pop džiazro stilių, trumpai aptarsime ir šių žanrų ypatumus bei pagrindinius atstovus.

TRADICINIAI STILIAI (NEOTRACIONALIZMAS)

Klasikinė tradicinio džiazro interpretacija

Tradiciniais stiliais laikytini autentiški seni džiazro stiliai. Visų pirma, tai - jau seniai vadinami tradiciniais, dar iki bopo atsiradimo egzistavę New Orleans ir Swing stiliai. Tradiciniais galime laikyti ir tuos stilius, kurie anksčiau buvo vadinami moderniais, t.y. visas Modern džiazas. Vertinant iš šiandienos pozicijų, visi jie seniai susiformavo ir nusistovėjo, taigi vadinti juos naujoviškais nėra jokio pagrindo. Tradiciniai stiliai interpretuojami dvejopai. Seni džiazro meistrai paprastai groja taip, kaip jie tai darė karjeros zenito laikais. Yra ir jaunų muzikantų, kurie, sužavėti senais įrašais, stengiasi groti senus kūrinius taip, kaip jie buvo atliekami anksčiau. Atkuriant tam tikrą džiazro stilių, neretai net bandoma išgauti būtent tokį skambesį, koks buvo tuomet. Tokią tradicinio džiazro interpretaciją galima vadinti klasikine. Klasikinio atlikimo šalininkai stengiasi atkurti visus seniems stiliams būdingus atributus, nuo ansamblių sudėties (pvz. tradicinis combo, susidedantis iš solisto ar kelių solistų ir ritmo sekcijos arba tradicinis bigbendas su pučiamųjų ir ritmo sekcijomis) iki standartinių temų ("standards" arba "evergreens") ir net senų, antikvarinių studijų su išlikusia originalia įrašymo technika.

Skirtingai nuo klasikinės, neoklasikinės interpretacija perima tik tradicinio stiliaus pagrindus ir siekia naujoviškai jį interpretuoti. Neotradicionalistai nevengia kurti naujus kūrinius, eksperimentuoti, pritaikyti grojimo technikos naujoves. Jų tikslas - naujai atskleisti tai, kas atrodo seniai atrasta ir žinoma, parodyti, kad tie stiliai dar nėra išsemti ir suteikia atlikėjui puikias saviraiškos galimybes.

Paprastai "klasikiniai" džiazmenai yra puikūs instrumentalistai, sugebantys sužavėti klausytojus virtuoziška, originalia žinomo kūrinio interpretacija. Kadangi kūrinių forma klasikinėje interpretacijoje yra praktiškai nekintama, visas dėmesys čia sutelkiamas į improvizaciją, todėl būtent improvizacijoje klasikinio džiazro atlikėjai randa galimybę įgyvendinti kūrybinį potencialą. Natūralu, kad toks grojimo būdas yra artimesnis vyresnės kartos džiazmenams. Stebėtina sėkmingais ir kūrybingais buvo paskutiniai du XX-o amžiaus dešimtmečiai tokiems džiazro grandams, kaip pianistas Oscar Peterson bei jo senas bendražygis, virtuoziškas gitaristas ir daugelio džiazro gitaros mokyklų autorius Joe Pass. Daug koncertavo ir įrašinėjo swing'o ir bop'o fliugelhorno meistras Clark Terry. 1981-ais, po 5 metų pertraukos, atnaujino veiklą kultinis Modern Jazz Quartet. Nepaisant garbaus grupės narių amžiaus, jie praktiškai kasmet išleidžia po naują albumą ir dažnai koncertuoja. MJQ pianistas John Lewis, bosistas Ray Brown ir vibrafonistas Milt Jackson dirba solo ir dalyvauja įvairiuose

projektuose su kitais muzikantais. Greta Milt Jackson'o tebėra aktyvus ir kitas legendinis vibrafonistas, daugelio svingo grupių ir bigbendų vadovas Lionel Hampton.

Ne taip aktyviai, kaip 7-me dešimtmetyje, bet pakankamai stabiliai veikia ir hard bop'o bei fusion stilių pradininko būgnininko Art Blakey grupė The Jazz Messengers. Puikiai tvarkėsi ir kiti garsūs praeities būgnininkai - svingo laikų šulai Buddy Rich ir Louie Bellson, bopo meistrai Max Roach, Jimmy Cobb, Chico Hamilton ir kiti.

Pačioje amžiaus pabaigoje nei kiek formos neprarado legendiniai praeities saksofonistai - Sonny Rollins (tenoras), Gerry Mulligan (baritonas), Stan Getz, Lee Konitz, Phil Woods (altas), trombonistas J.J. Johnson ir daugelis kitų. Garsus svingo eros saksofonistas 90-metis Benny Carter ne tik nenutraukė muzikinės karjeros, bet ir 1992 metais tapo vienu iš nepriklausomos džiazo įrašų firmos Evening Star steigėju. Veteranas neatsilieka nuo gyvenimo naujovių - jis gali pasigirti moderniu asmeniniu Interneto tinklapiu. Visuotinį pripažinimą pelnė lūpinės armonikėlės virtuozas iš Belgijos Toots Thielemans.

Hard Bop'o pianistas **Kenny Barron**, pradėjęs groti 6-o dešimtmečio pabaigoje, sėkmingai konkuruoja su žymiai jaunesnėm džiazo pianistikos žvaigždėmis. Pastarąjį dešimtmetį jis ne kartą tapo prestižinių muzikos žurnalų kritikų ir skaitytojų metinių apklausų nugalėtoju. Tebetroja pokario bytnikų pamėgtas George Shearing. Britų pianistė Marian McPartland ne tik aktyviai koncertuoja, įrašinėja, bet ir veda populiarią džiazo radijo laidą.

Tradicškai svarbią vietą klasikiniame džiaze užima vokalistai. Didžiuliam gerbėjų džiaugsmui paskutiniiais amžiaus dešimtmečiais dar aktyviai koncertavo didžiosios džiazo "ladies" - Ella Fitzgerald, Sarah Vaughan, Betty Carter, Dee Dee Bridgewater, Nina Simone. Subūrusi pirmą grupę dar 1954 metais, džiazo dainininkė Shirley Horn 9-o dešimtmečio pradžioje atnaujino veiklą įrašydama kelis sėkmingus albumus firmoje SteepleChase. Tačiau tik 10-me dešimtmetyje, pradėjęs bendradarbiauti su garsiąja Verve, Shirley Horn pasiekė karjeros viršūnę. Šešiasdešimtmetė dainininkė buvo pripažinta geriausia XX amžiaus pabaigos džiazo vokaliste. Tebedainavo ir vyresnės kartos vyrai - Mel Tormé, Tony Williams, pagaliau pelnytai buvo įvertintas Jon Hendricks, įtakojęs daugumą šiuolaikinių džiazo vokalistų ir vokalinų grupių. Puikūs senieji dainininkai labai ilgai dominavo tradiciniame džiaze. Situacija pakito tik 10-o dešimtmečio viduryje, kai pripažinimą pelnė Kevin Mahogany, kurio vokalinis stilius siejamas su Joe Williams'u. Netrukus prie jo prisijungė čikagietis Kurt'as Elling'as, sugebėjęs suderinti Jon Hendricks'o techniką su Frank'o Sinatros stilingumu. Visi trys pirmieji Blue Note išleisti Elling'o albumai buvo nominuoti Grammy apdovanojimams ir sulaukė entuziastingo kritikos įvertinimo. Vienu svarbiausiu XX amžiaus pabaigos džiazo istorijos įvykių tapo jaunos (ir ne juodaodės, kaip dauguma džiazo dainininkių) vokalistės ir pianistės **Dianos Krall** triumfas. Neišsiskirianti nei ypatingais vokaliniais duomenimis, nei fortepijonine technika, ji sugebėjo rasti būdą pateikti šiuolaikiniam klausytojui įprastą, "standartinį" repertuarą. Švelnus, nuoširdus, bet kartu labai dramatiškas Dianos Krall balsas pelnė publikos meilę ir pripažinimą. 1998 metų Verve Music Group padalinio GRP išleistas baladžių albumas "When I Look In Your Eyes", daugiau nei metus pirmavęs geriausiai parduodamų džiazo leidinių sąrašė, ne tik pelnė Grammy džiazo kategorijoje, bet ir buvo nominuotas metų albumo apdovanojimui gauti. Dianos Krall dėka, pirmą kartą po daugelio metų, džiazo muzika populiarumu prilygo šiuolaikiniam pramoginės muzikos kūriniams.

Paskutiniiais XX amžiaus dešimtmečiais tebesitęsė, nors kiek pasilpęs, Dixieland Revival (Dixieland'o populiarumo atgimimas). Gana aktyviai veikė jau 40 metų gyvuojantis Preservation Hall Jazz Band. Susikūrė nauji diksilendai Black Eagle Jazz Band, South Frisco Jazz Band. Regtariai ir kitus senuosius fortepijoninius stilius puoselėjo pianistai Keith Ingham ir Terry Waldo. Grojo ir vadovavo diksilendo grupėms pūtikai Jacques Gauthe (sopraninis saksofonas, klarnetas), Jim Cullum, Jr. (kornetas), Ruby Braff (kornetas, trimitas) ir Rick Fay (saksofonai, klarnetas). Lois Armstrong'o stiliumi grojimą ir dainavimą sugebėjo suderinti Jackie Coon (fliugelhornas) ir Chris Tyle (trimitas).

Sunkiau sekėsi tradicinės orientacijos bigbendams. Tokie orkestrai, kaip The Blue Wisp Big Band, Rob McConnell & The Boss Brass ar Loren Schoenberg Jazz Orchestra veikė sesijų principu - pastoviai išlaikyti didelius tradicinio džiazo kolektyvus tapo praktiškai neįmanoma. Reguliarai koncertuoja tik Lionel Hampton Big Band, nors dar iki 9-o dešimtmečio vidurio, kol buvo gyvi jų lyderiai, egzistavo Benny Goodman'o ir Woody Herman'o orkestrai. Vienas garsiausių šiuo metu tokio tipo "sesijinių" projektų yra Concord Jazz All-Stars, jungiantis ir vyresnės, ir jaunesnės kartos muzikantus, bendradarbiaujančius su firma Concord Records. Tarp jų yra du ryškiausi naujos klasikinio džiazo kartos atstovai - tenorinis saksofonistas Scott Hamilton ir trimitininkas bei kornetistas Warren Vache. Abu jie groja tik iki bop'o eros atsiradusią muziką ir jau tapo tikromis žvaigždėmis džiazo pasaulyje.

Warren Vache daug metų grojo su Benny Goodman'u, Gerry Mulligan'u, Woody Herman'u, Bobby Short'u, Benny Carter'iu ir kitais džiazo gigantais. Pradėjęs solinę karjerą 1976 metais, jis dažnai bendradarbiavo su Scott Hamilton'u, Al Cohn'u, Jake Hanna ir kitais Concorde All Stars nariais, daug įrašinėjo Concorde ir kitose firmose. Tarp geriausių Warren Vache albumų dažniausiai yra minimi Warren Vache seksteto "Easy Going" bei kvinteto "Warren Plays Warren". Naujausius trimitininko įrašus "Horn of Plenty" ir "Talk to Me Baby" išleido New York'o Muse Records. Warren Vache konsultavo nepaprastai tradicinį džiažą išgarsinusio filmo "The Cotton Club" kūrėjus, pats vaidino ir parengė muziką filmui "The Gig". Jis - daugelio kino filmų ir spektaklių muzikos autorius. Warren Vache lanksti ir universali grojimo technika siejama su Louis Armstrong'o, Roy Eldridge, Clifford Brown'o bei kitų geriausių džiazo trimitininkų palikimu, o jo stilius apibūdinamas kaip "lyrinis, švelnus, jaudinantis ir suprantamas".

Warren Vache bendražygis ir kolega **Scott Hamilton** pradėjo groti tenoriniu saksofonu 16 metų amžiaus. 1976 metais atvykęs į New York'ą, jis jau buvo visiškai susiformavusiu muzikantu, paveldėjusiu geriausias svingo eros tenorinių saksofonistų Coleman Hawkins'o, Lester Young'o, Ben Webster'io stilių savybes. Švelnus bliuzinis Scott Hamilton'o saksofono tonas, lankstus frazavimas ir puikus svingas greitai pelnė jam ne tik džiazo kritikų ir gerbėjų pripažinimą, bet ir kontraktą su įrašų firma Concorde. Scott Hamilton grojo su tokiom garsenybėm, kaip Benny Goodman ir Woody Herman, bendradarbiavo su jaunesnės kartos džiažmenais. Puikūs tokio bendradarbiavimo pavyzdžiai yra 1997 metų "Groovin' High" ir 1999 metų Scott Hamilton and Friends albumas "Blues, Bop & Ballads". Viso, nuo 1977 metų, Scott Hamilton jau išleido apie tris dešimtis solinių darbų.

Tradicinis džiazas nesvetimas ir geriausiai pastarųjų metų trombonistui Steve Turre. Pradėjęs profesionalaus muzikanto karjerą 13-os metų, jis daug metų talkino žymiam multiinstrumentalistui Rahsaan Roland Kirk'ui, jaunystėje koncertavo su Ray Charles, Art Blakey's Jazz Messengers, Thad Jones/Mel Lewis Orchestra, vėliau grojo su McCoy Tyner'iu, Dexter Gordon'u, Slide Hampton'u, Poncho Sanchez'u, Tito Puente, Woody Shaw ir kitom džiazo žvaigždėm. Paskatintas Rahsaan Roland Kirk'o, Steve Turre įvaldė labai egzotišką instrumentą - jūros kriauklės. Jų skambesį galima išgirsti daugumoje Steve Turre įrašų, kaip, pavyzdžiui, 1999 metų Verve albume "Lotus Flower".

Paminėjome tik kelis garsiausius jaunesnės kartos tradicinio džiazo atlikėjus. Tačiau klasikiniai džiazo stiliai tebetraukia aibes jaunų muzikantų ne tik Amerikoje ar Europoje, bet ir kituose kontinentuose. Puikiai svinginę muziką atlieka vibrafonistas Ray Alexander, tenorinis klarnetistas Ken Peplowski, trimitininkas Randy Sandke, būgnininkas Hal Smith,

gitaristas Howard Alden ir daugelis kitų jaunų ir vidutinio amžiaus instrumentalistų. Tai, kad perspektyvūs jauni muzikantai vis dar susidomi šia "archaiška" muzika - geriausias tradicinių džiazo stilių gyvybingumo įrodymas.

Publikos dėmesys istoriniams džiazo stiliams paskutiniaisiais amžiaus dešimtmečiais pagyvino ir įrašų leidybą. Po ilgo ekonominio merdėjimo atsigavo puikios senos džiazo įrašų firmos Concorde, Prestige, žinomo aranžuotojo ir prodiuserio Norman Granz'o vadovaujama Pablo. Tradicinių stilių atgimimui nemažai padėjo ir jaunesnės kompanijos, tarp kurių ypač išsiskiria Chiaroscuro. New Orleans ir Dixieland stilių muzikų leidyboje specializuojasi firmos Stomp Off, Jazzology, GHB ir Arbors. Pradėtas leisti vien tik seniausiems džiazo stiliams skiriamas mėnraštis "The Mississippi Rag".

Neoklasikinė tradicinio džiazo interpretacija

Skirtingai nuo klasikinės, neoklasikinė interpretacija perima tik tradicinio stiliaus pagrindus ir siekia naujoviškai jį interpretuoti. Neotradicionalistai nevengia kurti naujus kūrinius, eksperimentuoti, pritaikyti grojimo technikos naujoves. Jų tikslas - naujai atskleisti tai, kas atrodo seniai atrasta ir, žinoma, parodyti, kad tie stiliai dar nėra išsemti ir suteikia atlikėjui puikias saviraiškos galimybes. Iš tikrųjų, tiksliai apibrėžti ribą, ties kuria pasibaigia klasikinis ir prasideda neoklasikinis džiazas, yra neįmanoma. Čia, matyt, verta priminti, kad jau senokai "klasikiniais" tapo kažkada revoliuciniais laikyti modernaus džiazo stiliai.

Plona, o dažnai, aplamai, sunkiai nustatoma ar net menama riba skiria klasikinį ir neoklasikinį tradicinių stilių interpretavimo būdus. Klasikinis vieno ar kito stiliaus atlikimas numato gana griežtą jo principų paisymą. Tuo tarpu apie neotradicionalistinę interpretaciją kalbama tada, kai sena forma tampa tik savotišku išeities tašku, baze, kurios pagrindu artistas kuria kažką naujo. Tam tikslui jis gali panaudoti ir naujesnius, klasikinėi interpretacijai nebūdingus, tarkim, su vėlesniais stiliais atsiradusius, elementus. Tačiau naujovės paprastai naudojamos labai pasvertai ir saikingai, taip, kad nepažeisti stilistinio kūrinio vientisumo ir pernelyg nenutolti nuo nusistovėjusios, laiko patikrintos tvarkos.

Skirtumas tarp tradicionalizmo ir neotradicionalizmo yra sunkiai apibrėžiamas todėl, kad jį lemia interpretatoriaus intencijos, jo požiūris į atliekamą muziką ir tikslai, kuriuos jis sau kelia. Jei pirmuoju atveju paprastai siekiama kuo tiksliau atkurti autentišką stilių, o kūrybinė erdvė apribojama aranžuote ir improvizacija, tai neotradicionalistai kaskart šiek tiek peržengia kanono ribas. Jų tikslas - ne sukurti naują stilių, o praplėsti ir patobulinti jau egzistuojančią muziką, atskleisti jos naujas galimybes taip, kad ji skambėtų šiuolaikiškai. Bet tobulinimas neįmanomas be puikios autentiškų formų išmanymo ir įvaldymo, todėl tie patys muzikantai "klasikinius" kūrinius dažnai groja visiškai tradicine maniera.

Kartais "tradiciniam" džiazui yra priskiriami visi ikibopinių stilių atlikėjai, o šiuolaikiniai modernaus džiazo atlikėjai vadinami "neoklasikistais" (matomai, pagal analogiją su Neo Bop'u). Bet toks supaprastinimas akivaizdžiai neatitinka tikrovės, nes egzistuoja nemažai pakankamai drąsių ir naujoviškų seniausių džiazo stilių interpretacijų. Puikiu pavyzdžiu galėtų būti pučiamųjų grupė **Dirty Dozen Brass Band**, kuri, pasitelkusi funky elementus, pavertė seniausią New Orleans stiliaus "two beats" džiažą visiškai šiuolaikine muzika. Kitą vertus, šiuo metu egzistuoja begalės grupių, kurių skambesys mažai tesiskiria nuo šeštojo ar septintojo dešimtmečio Hard Bop'o. Tame supaprastinime yra tik tiek tiesos, kiek dabartiniai bopinių stilių atlikėjai yra labiau linkę eksperimentuoti, nei naujieji Swing'o ar Dixieland'o adeptai. Stilistiškai šiuolaikinis bopas yra labai panašus į Hard Bop'ą. Norint atskirti įvairių periodų bopo interpretacijas, atsiejant vėlesnes versijas nuo "istorinio" Hard Bop'o, po bopo populiarumo laikų sukurta muzika vadinama Post Bop'u (t.y. po bopo), o šiuolaikinis, tarytum iš naujo atrastas bopas, ypač, kai jis yra atliekamas jaunųjų džiazmenų, - Neo Bop'u ("naujuoju bopu").

Po Fusion ir Free džiažo, susižavėjimo elektronikos galimybėmis ir egzotišku folkloru, dauguma vadinamos "vidutinės kartos" džiazmenų, iškilusių septintojo dešimtmečio bopo dominavimo laikais, aštunto dešimtmečio pabaigoje grįžo prie muzikos, nuo kurios jie pradėjo savo muzikos karjerą. Visos didžiausios žvaigždės - Herbie Hancock, Chick Corea, John Scofield, Wayne Shorter, Keith Jarrett, Billy Cobham ir daugelis kitų iškilusių džiazmenų paskutiniaisiais amžiaus dešimtmečiais daugiausia grojo ganėtinai įprastą akustinį džiažą. Tokiu būdu, XX amžiaus pabaigoje Neo Bop'as tapo pagrindiniu ir populiariausiu džiazo stiliumi, savotišku naujuoju Mainstream'u.

Kaip jau buvo minėta, savotišku "posūkiu tašku" tapo džiažo supergrupės V.S.O.P. atsiradimas aštuntojo dešimtmečio viduryje. Sukūrę akustinį, pabrėžtinai tradicionalistinį projektą vienam koncertui Newport Jazz festivalyje, Fusion epochos žvaigždės Herbie Hancock (fortepionas), Wayne Shorter (saksofonas), Freddie Hubbard (trimitas), Ron Carter (bosas) ir Tony Williams (mušamieji) formaliai nesusijungė į pastoviai veikiančią kolektyvą, bet labai dažnai koncertuodavo visą devintąjį dešimtmetį ir dešimtojo dešimtmečio pradžioje. Ankstyva būgnininko Tony Williams mirtis 1997 metais nutraukė šio efektingo projekto egzistavimą, tačiau kiti kvinteto nariai tęsė individualias karjeras.

Viena svarbiausių šiuolaikinio džiažo figūrų yra kompozitorius, fortepiono ir elektroninių muzikos instrumentų virtuozas Herbie Hancock'as. Būdamas vienu didžiausių elektroninio funk'o ir pop džiažo autoritetų, Hancock'as niekada neišsižadėjo akustinės muzikos. Be V.S.O.P. kvinteto ir fortepjoninių duetų su Chick Corea, jis organizavo kelis akustinius trio ir kvartetus, grojo begalėje kitų džiazmenų įrašų. Puikių atsiliepimų pelnė pop dainų džiažo versijų albumas "New Standard" (1995 Verve), nominuotas Grammy apdovanojimui, ir memorialiniai albumai - "Tribute To Miles Davis" (1992 Qwest), įrašytas drauge su kolegomis iš Miles Davis Quintet/V.S.O.P., ir ypač "Gershwin's World" (1998 Verve). Hancock'o ambicijas padeda realizuoti specialus dvigubas kontraktas su Universal Records. Šios muzikos įrašų korporacijos padalinys Verve Music Group leidžia jo džiažo albumus, o kitas, Mercury Records - elektroninę muziką.

V.S.O.P. trimitininkas Freddie Hubbard, 1970 metais firmoje CTI įrašęs kelis puikius Fusion stiliaus albumus, vėliau, siekdamas komercinių tikslų, leidosi į rimtus kūrybinius kompromisus. Kai serija menkaverčių Columbia albumų beveik sužlugdė jo džiažinę karjerą, tik ryžtingas grįžimas į akustiką atstatė vieno geriausių džiažo trimitininkų reputaciją. Kitas solistas, saksofonistas Wayne Shorter, dar būdamas legendinio Weather Report nariu, daug talkino kitiems džiazmenams, įrašinėjo autorines, daugiausia akustinio džiažo plokšteles. Vienas džiazroko pionierių būgnininkas Tony Williams paskutinį gyvenimo dešimtmetį pagrinde dirbo su "straightahead" džiažo grupe garsiojoje Blue Note Records, o didžiulę muzikinę erudiciją ir įvairių žanrų išmanymą realizavo organizuodamas originalius projektus su kitais žymiais atlikėjais. Vienas paskutinių tokių projektų - kartu su bosistu Stanley Clarke ir kitomis džiažo ir roko žvaigždėmis įrašytas Jimi Hendrix'o kūrinių albumas "In From The Storm" (1995 BMG). Tony Williams'o kolega iš V.S.O.P. ir Miles Davis'o kvinteto ritmo sekcijos Ron Carter, skirtingai nei dauguma bosistų, niekada nebuvo susižavėjęs elektroniniais garsais ir grojo tik akustiniu kontrabosu ir paties sukurtu efektingu piccolo bass. Aštuntojo dešimtmečio pabaigoje ir devintojo pradžioje laimėdavęs praktiškai visas kasmetines žurnalo Down Beat apklausas kontraboso kategorijoje, po tam tikro aktyvumo sumažėjimo, Ron Carter'is sugrįžo su puikių darbų serija "The Bass and I" (1997 Blue Note), "So What?" (1998 Blue Note), "Orfeu" (1999 Blue Note). Carter'is dalyvavo panašiam į V.S.O.P. projekte - garsaus prodiuserio Orrin Keepnews'o firmos Milestone žvaigždžių pasauliniame turne "Milestone Jazzstars" su tenoriniu saksofonistu Sonny Rollins'u ir pianistu McCoy

Tyner'iu. Grandiozinė turnė ir po jo išleisto albumo "Milestone Jazzstars In Concert" (1978 Milestone) sėkmė tapo svarbia akustinio džiazos renesanso gaire.

Elektrinio fortepijono ir sintezatorių virtuozas Chick Corea, džiazroko populiarumo laikais akustiniu fortepijonu grodavęs tik solo arba duete (su H. Hancock'u ir G. Burton'u), nuo devintojo dešimtmečio vidurio vienodai domėjosi ir elektronine, ir akustine muzika. 1985 metais subūręs Elektric Band su John Patitucci (bosas), Frank Gamble (gitara), Eric Marienthal (saksofonas) ir Dave Weckl (būgnai), po poros metų atsvarai organizavo Akoustic Band (su J. Patitucci - D. Weckl ritmo sekcija) ir visą dešimtmetį koncertavo ir įrašinėjo lygiagrečiai su abiem grupėm. Nuo 1997 metų prasidėjo naujas etapas Chick Corea karjeroje. Drauge su būriu jaunesnės kartos džiazmenų Kenny Garrett'u, Joshua Redman'u ir kitais, jis išleido memorialinį albumą "Remembering Bud Powell" (1996 Strech), skirtą puikaus bopo pianisto atminimui. Daugiau nei po dvidešimties metų vėl sugrojęs su vibrafonistu Gary Burton'u, pelnė eilinį Grammy apdovanojimą už albumą "Native Sense - The New Duets" (1977 Strech). 1997 metų pabaigoje koncertu legendiniame New York'o Blue Note klube ir įrašu iš to koncerto "Origin - Live At Blue Note" (1997 Strech) debiutavo nauja Chick Corea grupė. Pasirinktas pavadinimas ("origin" - šaltinis, kilmė), debiuto vieta ir standartų repertuaras dar kartą įrodė Corea meilę akustiniam džiazui.

Chick Corea kolega iš septintojo dešimtmečio pabaigos Miles Davis'o grupių, pianistas Keith Jarrett, ko gero, vienintelis iš visų Miles'o grupių muzikantų, nesusižavėjo džiazroko ir fusion galimybėmis. Jo vadovaujami akustiniai kvartetai sėkmingai konkuravo su elektroninėmis fusion grupėmis, o fortepijoninių improvizacijų albumai buvo parduoti milijoniniais tiražais. Paskutiniiais XX amžiaus dešimtmečiais Keith Jarrett grojo nemažai akademinės muzikos, bet geriausio įvertinimo sulaukė jo ilgametis bendradarbiavimas su Gary Peacock'u (kontrabosas) ir Jack DeJohnett'u The Standards Trio. Albumuose "Standards, Vol.1" (1983 ECM), "Standards, Vol.2" (1983 ECM) ir vėlesniuose Jarrett'as ir jo grupė pateikia originalias, dažnai netikėtas gerai žinomų džiazos standartų interpretacijas.

Tituluočiausias pasaulio kontrabosininkas Charlie Haden, net 17 kartų išrinktas geriausiu kasmetinėse žurnalo Down Beat kritikų apklausose, išgarsėjo su pirmąja Free Jazz'o grupe Ornette Coleman Quartet ir visada buvo žinomas kaip avangardo muzikantas. Tačiau, net ankstesniais laikais jis noriai grodavo su tradicinio džiazos atlikėjais, tokiais kaip dainininkas Joe Henderson ar puikus svingo trimitininkas Roy Eldridge. Devintojo dešimtmečio viduryje Charlie Haden organizavo "senamadišką" Quartet West su Ernie Watts (tenorinis saksofonas), Alan Broadbent (fortepijonas) ir Larence Marable (būgnai). Šeštojo ir net penktojo dešimtmečio stiliaus muzika patiko klausytojams ir buvo palankiai įvertinta kritikos. "Quartet West" (1986 Verve), "Haunted Heart" (1991 Verve), "Always Say Goodbye" (1984 Verve), "Now Is The Hour" (1996 Verve) ir kiti Quartet West albumaitapo vienais pelningiausių Verve Music Group leidinių ir gavo daugybę prestižinių apdovanojimų. Paskutiniiais metais, Charlie Haden'o kvartetas įgyvendino dar vieną "retro" projektą - drauge su dainininkais Shirley Horn ir Bill Henderson'u bei kameriniu orkestru įrašė puikų vokaliųjų džiazos standartų albumą "The Art Of The Song" (2000 Verve).